

SLUTRAPPORT

2009-09-22

Länsstyrelsen i Stockholms län

Naturvårdsenheten

Box 22067

104 22 STOCKHOLM

Slutrapport för ”Lövsta våtmark- och dammsystem”

Projektets namn: Lövsta våtmark och dammsystem

Kontaktperson på kommunen: Carina Herdin-Ringstedt

Telefon: 08-508 05 055

E-postadress: carina.herdin-ringstedt@hasselby.stockholm.se

Genomförande

Syfte med projektet samt åtgärder som beviljats anslag

Lövsta damm- och våtmarkssystem är ett samarbetsprojekt mellan ett flertal aktörer med helt skilda utgångspunkter men ett gemensamt mål – att värna och vidareutveckla friluftsområdet samtidigt som platsens unika biologiska mångfald säkerställs.

I början av 2000-talet utvecklades ett nära samarbete mellan Hässelby Golf och Kyrkhamns Fältskola med syfte att värna områdets unika biologiska mångfald samtidigt som golfbanan kunde utvecklas till en kvalitetsanläggning som hjälpte till att locka fler besökare till området. Som ett led i detta utvecklades dammprojektet.

Golfbanan hade problem med vattensjuka områden som där omöjliggjorde ett givande golfspel. Naturvårdarna å sin sida såg hur bl.a. gamla våtmarker med tidigare stor artrikedom alltmer växte igen och utarmade mångfalden. Genom att återskapa gamla och anlägga några nya dammar kunde golfspelarna få en vackrare och mer utmanande bana samtidigt som kulturlandskapets natur gavs helt nya förutsättningar att bestå.

Redan från början involverades berörda myndigheter och förvaltningar i projektets utformning. Inga ingrepp och åtgärder vidtogs innan de förankrats med nödvändiga tillstånd och beslut. Under de första åren då dammsystemets övre del skapades, utfördes hela arbetet med ideella insatser från de lokala aktörerna. Den lyckade

inledningen skapade ett bredare önskemål att förverkliga hela projektidén med ett biologiskt reningsverk för Lövstafältets markbundna vatten.

Ett samarbete formades mellan Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning (HVSdf), Kyrkhamns Fältskola (KFS) och Hässelby Golf (HG). Avsikten var nu att genom en angelägen landskapsvårdande insats konkret kunna bidra till uppfyllandet av Stockholms miljömål. Projektet var då förankrat och tillstyrkt av Stadsbyggnadskontoret, Markkontoret, Miljöförvaltningen, Länsstyrelsen och Stockholms stadsmuseum.

De åtgärder som planerades var

1. Inventering av flora och fauna.
2. Återställande och utbyggnad av våtmarksområde.
3. Plantering av växter och inledande underhåll av befintliga dammar.
4. Information och folkbildning.

Genomförda åtgärder

Samtliga planerade åtgärder har genomförts.

Godkända ändringar

Efter påpekande från Länsantikvarien ströks skapandet av en planerad damm då denna bedömdes ligga i för nära anslutning till ett fornminnesområde. Systemets nästkommande två dammar fick därför en något förändrad utformning för att den totala vattenvolymen skulle kunna behållas. Detta rapporterades till Länsstyrelsen och godkändes innan grävarbetena startade.

Effekter från naturvårdssynpunkt

Åtgärd	Typ av åtgärd	Genomförd i sin helhet (ja/nej/delvis)	Resultat/mätbara effekter av åtgärden	Långsiktiga effekter
1	Inventering av flora och fauna	Ja	Flera arter som kraftigt minskat under de senaste åren har sedan starten av dammprojektet börjat återhämta sig.	Detta arbete påbörjades inom Lövstaområdet redan för över 20 år sedan varför det nu mer fokuserade inventeringsarbetet även kan sättas i relation till förändringar i ett längre tidsperspektiv.

			Vissa tidigare icke observerade arter har iakttagits för första gången. Detta gäller såväl växter, som groddjur, insekter och däggdjur (fladdermöss).	
2	Återställande och utbyggnad av våtmark	Ja	Ett system bestående av ett tiotal vatten har återställts och skapats inom ett 100 ha stort område, Redan idag har flera arter av växter och djur observerats som sedan lång tid varit på tillbakagång. Bohålor för grodor och salamandrar har också skapats inom området. Returledning med vindkraftsdrivet pumpsystem har installerats för recirkulation av vatten i systemet. Mätbrunnar för provtagning av vatten har skapats vid inflöde och utlopp.	Genom att vattnet från den lägst belägna dammen pumpas upp till systemets högst belägna del förhindras nu ett näringsläckage till Mälaren, vilket tidigare varit fallet. Med skapandet av dammar och översilningsområden binds en stor del av lösta näringsämnen i den nu möjliggjorda växtligheten varför läckage också till grundvattnet motverkas. Bevattning av golfbanans klippta gräsytor sker nu med näringsrikt dammvatten varför tillförsel av gödselmedel kan minimeras. Förutom ett minskat näringsläckage kommer den viktigaste långsiktiga effekten att vara bättre förutsättningar för en bevarad och biologisk mångfald.
3	Plantering av växter och inledande underhåll	Ja	Växter har planterats i de nygrävda dammarna. Insamlade växter har också delats och förökats för utplantering. Vissa platstypiska växtarter har också införskaffats från Vegtech för att få en effektivare inväxt och för att bättre skydda strandzoner från erosion. Likaså har före påfyllnad	Med plantering av områdestypiska växter säkerställs biotopens fortsatta utveckling såväl på växt- som djursidan. Genom det omfattande inventeringsarbetet kan förändringar i ekosystemets sammansättning säkert detekteras i både ett kort och längre perspektiv. Med skapandet av ett flertal skilda biotoper skapas bättre förutsättningar för en positiv långsiktig artetablering.

			<p>av vatten djupzonsväxter planterats i samtliga dammar.</p> <p>Totalt har c:a 2500 plantor planterats i de nygrävda dammarna och översilningsområdena.</p> <p>Med växter, bottenmaterial och vattendjup har ett flertal olika vatten- och fuktbiotoper kunnat skapas på skilda platser i systemet.</p>	
4	Information och folkbildning	Ja	<p>Flera besöks- och utsiktsplatser har iordningställt för att underlätta för allmänheten att studera dammområdet.</p> <p>Tre informationstavlor har satts upp med information om projektets syfte, genomförande och biologiska betydelse. Här finns även växt- och djurliv åskådliggjort med såväl beskrivande text som beledsagande bilder. Tavlorna har rönt stor uppskattning och har dagligen många besökare.</p> <p>Mer än 900 personer har besökt dammsystemet vid organiserade visningar (fram till september 2009). Projektet har rönt stort intresse från press och övriga media. Artiklar har</p>	<p>Den stora uppskattning som projektet rönt hos såväl allmänhet och organisationer som politiker och tjänstemän har sin grund i projektets uppenbara fördelar för såväl biologisk mångfald som ökade skönhetsvärden. Viktigt har också varit projektets breda samarbetsform med aktörer både från förvaltning, egenföretagare, föreningar och andra ideella krafter. En mångfald av olika aktörer har här kunnat samlas kring ett gemensamt syfte – att värna och vidareutveckla en del av Stockholms mer välbesökta friluftsområden. Förutom de uppenbara miljövinster kan inblandade företagare direkt peka på företagsekonomiska fördelar med projektet. Dessa positiva värden kan förväntas bestå även i ett längre perspektiv.</p>

			<p>publicerats i såväl dagstidningar som fackpress. Projektet presenteras i såväl text som bild på hemsidan www.lovsta.nu. Information finns också på www.hasselbygolf.se. Visst bildmaterial finns även på www.lovstakoloni.se.</p> <p>Projektet har även beskrivits i en broschyr som distribuerats till beslutsfattare och allmänhet. Mer än 4000 elever vid stadsdelens skolor har sedan projektstarten besökt området och då fått information om projektet. Vissa av dessa klasser (>50) har helt varit inriktade på vattenbiologi och då fått en mer ingående information.</p>	

Motiveringar till ej eller delvis genomförda åtgärder

Alla planerade åtgärder har genomförts.

Fotodokumentation

Se bilaga 1 och hemsidorna www.lovsta.nu och www.hasselbygolf.se. Länsstyrelsen / Naturvårdsverket äger rätt att använda bifogade bilder för exemplifiering i trycksaker och på hemsidor.

Villkor i beslutet och hur dessa har uppfyllts

Villkor i beslut	Uppfyllande
1. Bidraget får endast användas för de ändamål som ansökan avser.	Bidraget har till fullo använts i enlighet med ansökan.
2. Projektet skall vara avslutat 2008-12-31.	Ej uppfyllt (se punkt 3).
3. Förändringar i projektet skall godkännas av Länsstyrelsen. Förändring av planerat utformande efter önskemål från Länsantikvarien och Stockholms stadsmuseum . P.g.a två korta och milda vintrar med mycket svag tjäle försköts igångsättandet av de sista dammarna med flera månader. Projektgruppen ansökte därför om förlängt slutdatum till den 30 juni 2009.	Godkänt av Länsstyrelsen Beviljat av Länsstyrelsen
4. En slutrapport skall vara Länsstyrelsen tillhanda senast tre månader efter det att projektet genomförts.	Föreliggande dokument
5. I samtliga dokument som beskriver projektet skall tydligt framgå att statliga bidrag till lokal naturvård ingår som medfinansiering, och Narurvårdsverkets logotyp "LONA" skall användas.	I samtliga dokument, broschyrer, hemsida och affischer har detta uppfyllts.

Motivering

--

Ekonomi

Kostnad för varje genomförd åtgärd som erhållit bidrag.

Åtgärd nummer	Budgeterad total kostnad	Utfall total kostnad
1	30 000	20 000
2	370 000	426 000
3	90 000	52 000
4	55 000	28 000
Summa:	545 000	556 000
		Summa bidrag enligt beslut (kr) 275 000

Projektets kostnader uppdelat på olika poster

	Kostnad (kr)
Arbetskostnad	100 000
Material	130 000
Köpta tjänster	296 300
Resor	
Övrigt	29 700
Summa:	556 000

Finansiering

Finansiär	Namn	Medfinansiering, kr
Kommun	Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning	175 000
Privatpersoner		
Företag	Hässelby Golf Kyrkhamns Fältskola	50 000 50 000
Stiftelser		
Fonder		
Ideell organisation		
Annan (ange vilken)		
Staten (utöver sökt bidrag)		
Statligt bidrag till lokala naturvårdsprojekt	LONA	275 000
Summa:		550 000

Har flera aktörer varit delaktiga i projektet?

Ja	Nej
X	

Om ja, hur har denna samverkan gått till?

Arbetet har letts av Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning i samarbete med Hässelby Golf och Kyrkhamns Fältskola.

Projektet har utformats i samråd med Stockholms Stadsmuseum, Miljöförvaltningen, Exploateringskontoret, Stadsbyggnadskontoret, Länsstyrelsen, Riksmuseet, Svenska Golf förbundet och Svenska Naturskyddsföreningen.

Det praktiska arbetet har i huvudsak utförts av Hässelby Golf och Kyrkhamns Fältskola med hjälp av externa entreprenörer, i första hand för gräv- och markarbeten.

Hur kommer projektets återstående uppföljning och utvärdering att gå till?

Utvecklingen av fauna och flora följs och registreras fortlöpande. Under 2010 kommer en mer omfattande inventering att genomföras något som genomförts inom området sedan 1975 och därefter vart 5 – 10 år. Fortsättningsvis kommer detta delvis att ske som del i planerade projekt med fortbildning av lärare och lärarkandidater under utbildning.

Skolor, föreningar och allmänheten kommer varje år att inbjudas till olika evenemang för att studera natur och miljö i och kring dammarna.

Dammsystemets utveckling kommer fortlöpande även att kunna följas på hemsidan www.lovsta.nu.

Miljömål

Vilket/vilka *huvudsakliga* miljömål har projektet medverkat till att uppnå? Ange med kryss i tabellen.

Miljömål	
Begränsad klimatpåverkan	
Frisk luft	
Bara naturlig försurning	
Giftfri miljö	
Skyddande ozonskikt	
Säker strålmiljö	
Ingen övergödning	X
Levande sjöar och vattendrag	
Grundvatten av god kvalitet	X
Hav i balans samt levande kust och skärgård	
Myllrande våtmarker	X
Levande skogar	
Ett rikt odlingslandskap	
Storslagen fjällmiljö	
God bebyggd miljö	
Ett rikt växt- och djurliv	X

Vad var bäst med projektet?

Föreliggande projekt har tydligt visat hur aktörer med helt skilda utgångspunkter och intresseinriktningar kan samarbeta och genomföra betydande miljöinsatser. Detta har kunnat realiseras genom ett aktivt och engagerat stöd från lokal förvaltning och genom möjligheten till medfinansiering från externa medel (LONA).

Ovanstående uppgifter intygas.

Datum

Underskrift

2009-09-22

Carina Herdin-Ringstedt

För Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning i Stockholms kommun